

bilelerinden Kebâbîş, Dâr Hâmid, Hamer ve Bideyriyyeler bölgenin kuzey ve orta kesimlerinde, Bakkâre, Mesîriyye, Humr ve Hevezmeler güneyinde bulunmaktadır. Kuzeyde yarı çöl halindeki topraklarda oturan Kebâbîşler deve ve koyun, güneydeki Bakkâreler sığır yetiştiriciliği ile meşhurdur. Orta kesimde ise Arap olmayan Fûrlar, Rizaykatlar ve Teâişeler yaşamaktadır. Bölgenin en önemli şehirleri XVIII. yüzyılda kurulan Ubeyyid, Bâre, Üm-mû Ruvâbe ile Rahad'dır. Ekonomi tarım ve hayvancılığa dayanır. Bâre'nin kuzeyindeki çöküntü alanında sulu tarım, Nûbe tepelerinin eteklerinde ise çapa tarımı yapılmaktadır. Elde edilen keten, tütün, buğday, mısır, yer fıstığı gibi ürünlerin yanında çeşitli sebzeler de bulunur. Şehirlerde yaşayan halk deve kuşu tüyü, hurma, fildişi ve Arap zımkı ticaretiyle dericilik ve demircilik gibi zanaatlarla uğraşır.

Kordofan'a XIV. yüzyılda vuku bulan müslüman göçlerinden sonra XVI. yüzyılda Func Sultanlığı'nın bölgenin özellikle orta kesimlerini etkisi altına aldığı sıralarda yeni bazı müslüman grupları gelip yerleşti. Yine yerli kadınlarla evlenen bu müslümanlar İslâmiyet'in yayılmasında önemli rol oynadılar. Bu çağlarda Kordofan'ın İslâmlaşmasında Hicaz'dan gelen bazı din âlimleriyle mücahidler de etkili oldular. XVII. yüzyılın sonlarında bugünkü Çad'ın doğusunda Dârfûr Sultanlığı kurulduktan sonra Kordofan bu devletle Func Sultanlığı arasında bir tampon bölge haline geldi; Sennâr'daki Func Sultanlığı doğu ve orta, Dârfûr Sultanlığı da batı kesimlerine hâkim olmaya çalıştı. Kordofan bu çağda Kızıldeniz'den Afrika içlerinde doğru uzanan ticaret yolu üzerinde bulunduğundan önemliydi; Şendi'ye ve Sevâkin'e giden ticaret yolları Ubeyyid'den geçiyordu. Yüzyılın sonlarına doğru Dârfûr'un Kordofan üzerindeki hâkimiyetine karşı başlatılan halk ayaklanması başarısızlıkla sonuçlandı ve Dârfûr Sultanı Muhammed Teyrab bölgeyi tamamen işgal ederek ülkesine kattı. Kordofan'a yerleşen Dârfûrlu idareciler Arap zımkı, deve kuşu tüyü ve köle ticaretini desteklediler.

XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde Kordofan, Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın gönderdiği Defterdar Mehmed Hüsrev Bey tarafından ele geçirilerek Osmanlı-Mısır idaresine bağlandı (1821). Bâre'deki Dârfûr askerî garnizonu yıkıldı ve Osmanlı-Mısır Sudanı'nın müdüriyetlerinden biri haline getirilen bölgenin merkezi Ubeyyid oldu. Kordofan'daki Osmanlı-Mısır hâkimiyeti

Muhammed Ahmed el-Mehdî ayaklanması ile son buldu. Ocak 1883'te Ubeyyid'e giren Mehdî'nin kuvvetleri kısa zamanda diğer şehirleri de ele geçirdi. Bununla birlikte bazı kabileler Mehdî'nin hâkimiyetini kabul etmeyerek İngilizler'le iş birliği yaptı. Bu dönemde Kordofan Mehdî'nin bir vekili tarafından yönetildi. 1898'de Mehdî'nin ölümünden sonra yerini alan ve laik bir yönetim kuran Abdullah b. Muhammed et-Teâyişi ile adamlarının H. Kitchener tarafından ortadan kaldırılmasının ardından Sudan'ın İngiliz-Mısır ortak idaresine geçmesi sırasında Kordofan'da ortam çok karışık ve yeni yönetimin duruma hâkim olması ancak zaman içinde gerçekleşti. 1911'de Ubeyyid'i Hartum'a bağlayan demiryolunun yapılması, Arap zımkı ticaretinin canlanmasına ve Ubeyyid'in gelişmesine katkıda bulundu. Mısır-İngiliz ortak yönetimi döneminde bir müdüriyet olan Kordofan'daki askerî yönetim, 1920'lerde mahallî kabile başkanlarına da yer verilen dolaylı yönetime dönüştürüldü. Sudan'ın bağımsızlığını kazanmasından (1956) sonra gerçekleştirilen yeni düzenlemeler çerçevesinde Kuzey Kordofan ve Güney Kordofan olmak üzere iki müdüriyete ayrıldı. Ancak son zamanlarda yapılan yeni idarî düzenlemelerle Kuzey ve Güney Kordofan'ın batı kesimlerinde bir de Batı Kordofan vilâyeti oluşturuldu.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Mîhrî, *Sûdan Seyahatnâmesi*, İstanbul 1326, s. 319-322; P. M. Holt, *Egypt and the Fertile Crescent: 1516-1922*, London 1966, s. 180-182, 206; R. C. Stevenson, "Some Aspects of the Spread of Islam in the Nuba Mountains (Kordofan Province, Republic of the Sudan)", *Islam in Tropical Africa* (ed. I. M. Lewis), Oxford 1966, s. 208-232; Abdülmecid Âbidîn, *Târîhu's-sekâfeti'l-'Arabîyye fi's-Sûdân*, Beyrut 1967, tür.yer.; I. R. Smith, *The Emin Pasha Relief Expedition: 1886-1890*, Oxford 1972, s. 20-21; Afaf Lutfi al-Sayyid Marsot, *Egypt in the Reign of Muhammad Ali*, Cambridge 1984, s. 205; P. M. Holt - M. W. Daly, *A History of the Sudan*, London 1988, s. 6, 7, 10, 53; J. W. Crowfoot, "Kordofan", *IA*, VI, 855; R. S. O'Fahey, "Kordofan", *El²* (Fr.), V, 264-266; "Kordofan", *ABr.*, XIII, 513-514.

DAVUT DURSUN

KORE CUMHURİYETİ

Doğu Asya'nın
Kore yarımadasında devlet.

Kore yarımadasının güneyinde yer alan ve daha çok Güney Kore adıyla bilinen Kore Cumhuriyeti, 1910 yılından itibaren Japonya'nın sömürgesi durumunda olan

eski Kore Krallığı topraklarının II. Dünya Savaşı'ndan sonra ikiye ayrılmasıyla 15 Ağustos 1948 tarihinde kuruldu. Yüzölçümü 98.477 km², nüfusu 48.066.900'dür (2001); en önemli yerleşim merkezleri başşehir Seul ile (11.019.900) liman şehri Pusan'dır (4.108.000). Halkın % 49'u hristiyan, % 47'si Budist, % 3'ü Konfüçyanist'tir; geriye kalan % 1'i de müslümanlarla diğer dinlerin mensupları ve ateistler teşkil eder. Kore'de çoğunluk dini olan Hristiyanlık, 1784'te Katolik ve 1884'te protestan misyonerlerinin yoğun faaliyetleriyle başlamış, zamanla Protestan ağırlıklı bir hristiyanlaşma gerçekleşmiştir. Ülke toprakları yeryüzü şekilleri bakımından Kuzey Kore kadar dağlık değildir; en yüksek yeri 1950 m. yüksekliğindeki Hal-San'dır. Akarsuları kısa ve ulaşım elverişsizdir. Bol yağışlı muson iklim bölgesinde bulunmasının etkisiyle bitki örtüsü gür ve çeşitçe zengindir. Kore sahillerinde birçoğu kayalık ve iskân edilmemiş durumda 3420 kadar ada yer alır. Parlamenter cumhuriyetle yönetilen Güney Kore'nin resmî dili Korece'dir.

Geleneksel olarak Kore yarımadasının güneyi tarım bölgesidir. Bu sebeple bölünmeden önce ikliminin soğukluğundan ve topraklarının verimsizliğinden dolayı kuzey bölgesi tarım bakımından güneye bağlı idi. Buna karşılık bölünmeden sonra endüstri kuruluşlarının çoğunun Kuzey Kore'de kalması dolayısıyla Güney Kore şiddetli ekonomik sıkıntılarla karşılaşmış; 1950'den 1953'e kadar süren Kore savaşı da bu durumu daha fazla kötüleştirdi ve özellikle kuzeyden gelen mülteci akını ekonomik problemleri iyice arttırdı. Hükümet, Amerika Birleşik Devletleri'nin yardımıyla ekonomiyi düze çıkarmaya çalıştı. Tarımda makineleşerek yeni projeler geliştirildi. 1962'den sonra büyük sanayi atılımları yapıldı ve ekonomide ilerlemeler kaydedildi. Devletten büyük destek gören mâmul ürünler ihracatı ülkedeki hafif ve ağır sanayi ürünleri üretimini hızlandırdı. 1990'larda gayri sâfi millî hâsıla Kuzey Kore'ninkinin on beş katına çıktı. Aynı yıllarda Güney Kore balıkçılığı dünyada yedinci sırayı aldı; özellikle açık deniz balıkçılığında büyük atılım yaptı. Madencilikte ise yatakların daha çok Kuzey Kore'de yoğunlaşması sebebiyle Güney Kore yarımadadaki demir ve kömür madenlerinin sadece % 10'una sahiptir. Sanayinin gelişmesine karşılık tarımın ekonomideki payı giderek azalmaktadır. Toplam tarımsal üretimin yaklaşık beşte ikisini pirinç üretimi teşkil eder. Ta-

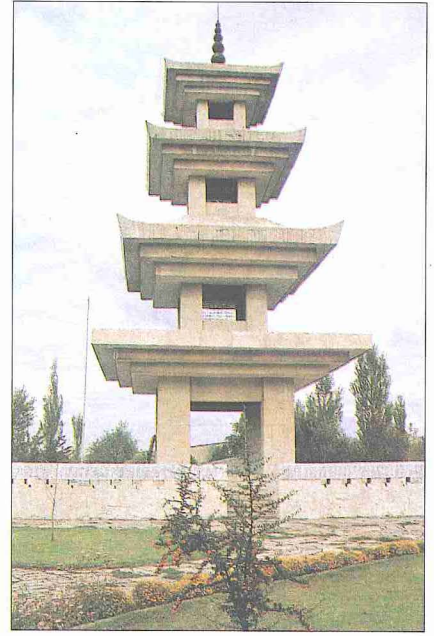
rımsal üretim arasında ikinci sırada gelen arpa ise pirinci çok geriden olmak üzere izler. İpek ve tütün sadece ihracata yönelik olarak üretilir. Güney Kore'nin dış ticaretinde en önemli yeri Amerika Birleşik Devletleri (ihracatın % 40'ı, ithalatın % 20'si) ve Japonya alır. Güney Kore'nin ticaret yaptığı İslâm ülkeleri arasında en başta Suudi Arabistan ve Malezya gelir. İhracatı 168,3 milyar dolar (2001 tah.), ithalatı ise 152,3 milyar dolardır (2001 tah.).

Koreliler kökleri Doğu Sibirya'daki Tunguzlar'a dayanan, Moğollar'ın akrabası bir Ural-Alтай halkıdır. Kore tarihinin ilk belgeleri milâttan önce XII. yüzyıla uzanır. Bu dönem, efsanevi önder Çinli Kija'nın Pyongyang'da bir koloni kurmasıyla başlar. Bu koloninin Kore'ye getirdiği Çin etkisi devamlı olmuş ve milâttan önce 100 yılı dolaylarında kurulan Lolang Çin kolonisinin bütün yarımada'yı kapsayan geniş kültürel etkisiyle birleşerek daha da yaygınlaşmıştır. Milâttan sonra I. yüzyılda Yalu nehrinin kuzey kesiminde Kore kökenli ilk devlet olan Kogurya Krallığı kuruldu ve gittikçe güçlenerek IV. yüzyılda Lolang'ı da sınırlarına kattı. Güneyde Paekche ve Silla krallıklarının kurulmasıyla bu üç devlet arasında rekabet başladı; Çin'in de desteğiyle Silla Krallığı mücadeleden galip çıkarak Kogurya ve Paekche topraklarını ele geçirip bütün yarımada'yı bir tek yönetim altında birleştirdi. Ekonomi ve ticaret açısından yarımada'yı en parlak günlerini yaşatan Silla Krallığı dönemi (668- 892), Kore'de yine Çin etkisinin görüldüğü, kültür ve sanatta hızla geliştiği bir süreç olmuştur; IV. yüzyılda ülkeye giren Budizm'in yaygınlık kazanması da bu yıllara rastlar. Hânedan taht kavgaları yüzünden zayıf düşünce Wang Kon adlı bir derebeyi Koryo Krallığı'nı kurdu (936-1392). Bu devlet zamanında edebiyat gelişti ve Budizm önem kazandı; ancak daha sonraları Konfüçyanizm'in yayılmasıyla ikinci plana düştü. Koryo Devleti 1231'de Moğol istilâsına maruz kaldı; bir buçuk asırdan uzun bir süre Kubilay Han'ın Çin'de kurduğu Yuan hânedanının boyunduruğu altında yaşadı. 1392 yılında, Çin'den Moğollar'ı atan (1368) Ming hânedanının yardımıyla Yi (Li) Song Ge adında bir general yönetimi ele geçirerek Kore'nin son üniter devleti olan Yi hânedanını (Choson hânedanı) kurdu (1392-1910).

Yililer Seul'ü başşehir yaptılar ve Budizm yerine Konfüçyanizm'i resmî din haline getirdiler. Yi hânedanı 1498 yılında

başlayan çeşitli ayaklanmaları sert bir şekilde bastırdı. 1592'de Japonlar ülkeye saldırdıysa da Çinliler'in yardımıyla geri püskürtüldüler; ancak 1597'de ülkenin birçok yerini ele geçirdiler. XVI. yüzyılın sonlarında Tunguzlar'la birleşerek Çin'in kuzeyinde bir devlet kuran Mançular, 1627-1637 yılları arasında devamlı surette Kore'ye saldırarak sonunda Yi hânedanını ağır şartlar içeren bir antlaşmayla kendilerine bağladılar. 1644'te de iç karışıklıklar sebebiyle yardıma çağrıldıkları Çin'e girerek Çing hânedanını kurdular (1644-1840); böylece Kore Çin'i metbû tanımış oldu. XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kore'de yeni bir yapılanma görüldü. Siyaset, ticaret ve vergilendirme alanlarında reformlar yapıldı. Fakat Kral Yongjo'nun (1724-1776) başarılı yönetiminin sonradan gelen haleflerinin taht mücadelesi ve zayıf otoriteleri Kore Devleti'nin gücünü azalttı. 1864 yılında tahta çıkan Kjong çocuk yaşta olduğundan ülke kral nâibi Devon tarafından yönetildi. Bu dönemde dışarıya karşı tam bir tecrit politikası izlenip baskılara direnilirken içerde bir dizi reform gerçekleştirildi. Ancak 1876'da Japonya'nın baskısına dayanamayan hükümet Japonlar'ın hazırladığı ticarî bir antlaşmayı imzalamak zorunda kaldı; bunu dengelemek için de 1880'lerde Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkelerine ticarî imtiyazlar tanıdı. Japon-Çin savaşı (1894-1895) Çin'in Kore üzerindeki etkisini tamamen ortadan kaldırdı. Bu savaş ve arkasından yine Japonlar'ın galip çıktıkları Japon-Rus savaşı (1904-1905), Japonya'nın Kore'deki etkisini kuvvetlendirmesine ve burayı 1905'te koruması altına almasına, 1910'da da sömürgeleştirmesine yol açtı.

II. Dünya Savaşı'ndan mağlûp çıkan Japonya'nın Kore'den çekilmesinin ardından yarımada'nın ortasından geçen 38. kuzey paralelinin kuzeyine Sovyet, güneyine Amerikan birlikleri yerleşti (1945); daha sonra da güneyde liberal Kore Cumhuriyeti, kuzeyde komünist Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti kuruldu (1948). Ardından her iki devlet kendi menfaatleri doğrultusunda ülkeyi birleştirmek için mücadeleye başladı. 1950'de Kuzey Kore, Güney Kore'ye saldırarak bu mücadeleyi silâh zoruyla kazanmaya çalıştı. Fakat Kuzey Kore'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin ateşkes çağrısına uymaması üzerine Amerika Birleşik Devletleri'nin önderliğinde oluşturulan, Türkiye'nin de takviyeli bir tugayla katıldığı koalisyon

Kore Anıtı - Ankara

güçleri Güney Kore'nin yanında savaşa girdi ve üç yıl sonra Kuzey Kore birliklerinin 38. paralelin kuzeyine çekilmesini sağladı. Ardından ülkeyi birleştirme çabaları yine görüşmeler yoluyla sürdürüldüyse de bir sonuç alınamadı ve 1991 yılında her iki devlet ayrı ayrı Birleşmiş Milletler'e üye kabul edildi. Birleşme arzusu bugün de canlı tutulmakta, fakat taraflar arasında zaman zaman balıkçıların karasularını ihlâl etmesi gibi sebeplerle küçük çapta silâhlı çatışmaların yaşandığı görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Eberhard, *Uzak Doğu Tarihi*, s. 248-254; *Sourcebook of Korean Civilization* (ed. P. H. Lee), New York 1996; W. E. Skillend, "Korea Today", *As.Af.*, LXII/1 (1975), s. 9-22; E. W. Wagner, "Kore", *EAm.*, XVI, 528; M. Robinson, "Kore", *Encyclopedia of Asian History*, New York 1988, II, 334-343; Chong-sik Lee, "Korea, Republic of", *a.e.*, II, 349-351.

RIZA KURTULUŞ

Ülkede İslâmiyet. Müslümanların Doğu Asya'ya deniz yoluyla yaptıkları ticarî seyahatlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan Kore ile İslâm dünyası arasındaki kültürel ilişkinin VII. yüzyılın ortalarında başladığı görülür. Kesin tarihi bilinmeyen ilk temaslar bu yüzyılda Kore'de Silla, Çin'de T'ang hânedanları hüküm sürerken ticaret amacıyla Çin'e gelen Arap ve İranlı